

ETIMOLOGIA CUVÂNTULUI PORUMB

Autor: Ion Cârstoiu

Planta cerealieră porumb, se știe, nu este originară din Europa, ea fiind adusă de navigatori din America. Cultura porumbului a început pe continentul nostru în secolul al XVI-lea, dar în țara noastră potrivit letopisețelor, porumbul s-a introdus în timpul lui Șerban Cantacuzino (1678-1688) în Moldova pe vremea lui C. Duca - Vodă (1693-1695), iae în Transilvania mai devreme, în timpul lui Gheorghe Rakoczi I (1630-1648). În Țara Românească susțin unii specialiști, această cultură a început prin 1643 sub domnia lui Matei Basarab (Magazin istoric, 6, 1981, p. 47). După Jovius și Leunclavius în Moldova s-a produs o mare cantitate de porumb în jurul anului 1550 (Magazin, 6, 1968, p. 87).

Băștinașii din Antile și America Centrală numeau planta mais și această denumire a fost preluată de spanioli mais, de la care a trecut la francezi și germani mais, la englezi maize. Dar în mai multe limbi porumbul e numit „grâu turcesc“: fr. blé de Turquie, it. granturco, germ. turkischier Weiz, magh. torokbuza (alături de kukorica, tengery), fiind adus de turci, dar e interesant că turcii înșiși numesc planta misir adică „din Egipt“. Nici una din aceste denumiri nu se găsește în limba română unde porumbul se mai cheamă mălai în Țara Românească, cucuruz în Ardeal, păpușoi în Moldova.

De ce românii i-au zis porumb? Iată o întrebare la care specialiștii au răspuns în mai multe feluri. Lingviștii au făcut apel la compararea culorii roșiatice a mătăsii ca și a păsării porumb, astăzi porumbel. (Lazăr Șăineanu) dar, se știe, adj. porumb se referă la culoarea cenușie-albăstruie (MDE). „Când a fost introdusă la noi planta Zea mays a fost numită porumb printr-o figură de stil pentru că știuletele seamănă cu pasărea care poartă acest nume. Pentru eliminarea onimiei,

pasărea „a fost numită cu diminutivul porumbel, astfel că astăzi raportul dintre cele două cuvinte nu mai e simțit“ (Al. Graur, *Tratat de lingvistică generală*, București, 1971, p. 194). Acest punct de vedere a fost îmbrățișat și de istorici: „Numirea vine din asemănarea fructului cu pasărea numită porumb“ (C.C. Giurescu, *Probleme controversate în istoriografia română*, București, 1977, p. 126). Last but not least, prof. Gr. Brâncuș în „Cutezătorii“, nr. 19, 1989, V, 11, p.7 afirmă: „Astfel porumb provine de la numele porumbelului, nume moștenit din latinește: palumbus, care înseamnă porumbel sălbatic. Probabil că, în imaginație populară asemănarea cu porumbelul a pornit de la forma și culoarea știulețului de porumb, dacă nu chiar de la aspectul plantei înseși, abia răsărite“.

Există, după opinia noastră, încă o posibilă explicare a derivării numelui gramineei porumb din al păsării porumb (care) în limba literară se cheamă porumbel. După câte știm, latinii numeau pasărea de care vorbim palumbus, cuvânt moștenit în română porumb, ulterior diminutivat, în spaniolă palomo „porumbel bărbătuș“ și paloma „porumbița“, dar tot pe latinește i se spunea columbus și columba, moștenite în limbi neolatine occidentale: it. colombo și colomba, fr. colombe (cf. și neologismul columbofil „crescător de porumbei“) precum și numele maghiar al păsării galamb (golomb) și slav golomb.

Așadar palumbus era sinonim cu columbus. Din egalitatea columbus = palumbus = porumb notată a = b = c rezultă că și a = c, deci columbus = porumb și că it. colombo = rom. porumb (pasărea), deci și numele propriu Colombo, al descoperitorului Americii = rom. porumbel.

Legătura numelui plantei porumb cu pasărea porumb este reală dar nu în relație cu forma sau culoarea știulețului ori a plantei abia răsărite, ci pentru simplul motiv că numele descoperitorului Americii Cristofor Columb înseamnă „porumbel“. Felix Aderca, autorul romanului *Amiralul Oceanului Cristofor Columb*, B., 1963, p. 141 pune în gura unui personaj feminin cuvintele:

„- Cum spui că te cheamă?

- Cristofor Columb.

- Colon... Colon repetă ea în castiliană gânditoare. Asta înseamnă porumbel, nu? Porumbelul care a zburat din arca lui Noe și s-a înapoiat cu ramura de măslin de departe .....“

Deci Zea mays este cereala adusă de Columb sau din teritoriile descoperite de dânsul. Este cunoscut că celebrul genovez a întreprins patru călătorii spre Vest cu scopul de a aduce aur și mirodenii din India, de aceea el i-a numit pe băștinașii întâlniți indieni. „Abia după ce Cristofor Columb a povestit ce a văzut prin locurile pe unde a umblat, europenii au aflat, mirați, că există și o altă lume, Lumea Nouă, plină de minunății între care și ... porumbul. Peste tot pe unde a pus piciorul Columb și cei ce i-au urmat, porumbul era la el acasă“. (A. Băltărețu, *Aventura stropilor de soare*, B., 1988, p. 72). Se pare că la băștinași mais însemna viață, dovadă de importanța plantei pentru acei locuitori. Dealtfel boabele de porumb aduse în Europa au fost cultivate mai întâi în grădini de zarzavat, deci experimental, primele descrieri făcute de botaniști datând din 1536, 1542. Apoi această cereală s-a răspândit așa de mult încât a devenit hrana celor nevoiași, care prin randamentul sporit față de mei sau grâu a scăpat lumea de foamete.

Jules Verne ne relatează referindu-se la a doua călătorie (25.IX.1493 - 12.VI.1494) că „după ce răsculații indigeni nimiciră lanurile de porumb și toate celelalte culturi ... spaniolii se văzură amenințați de chinurile unei foame totale și porniră la represalii cumplite contra băștinașilor“. Porumbul a fost adus pe vechiul continent de însuși Columb: „Este puțin probabil ca porumbul să fi ajuns în Europa înaintea călătoriei lui Columb, care însă de la prima sa întoarcere în 1493 aduce cu sine și câteva boabe“. (Fernand Breudel, Drumul porumbului, MI, nr. 5, 1981, p. 58). Și alte fitonime poartă nume de persoană. Tutunul adus tot din America, a căpătat denumirea științifică (herba) nicotiana, de la numele ambasadorului francez la Lisabona, dalia este nume creat în onoarea botanistului suedez Dahl, iar narcisa ne amintește de un personaj mitologic.

Trebuie adăugat faptul că cel care a zis prima dată plantei porumb trebuia să știe că în italiană colombo are sensul „pasărea porumbel“. Acesta a putut fi stolnicul și învățatul Constantin Cantacuzino, frate al domnitorului Șerban Cantacuzino, (în timpul căruia s-a introdus cultura plantei), care își făcuse studiile la Padova și tot acolo, publică mai târziu, în 1700, prima hartă a Țării Românești, un fel de reclamă pentru oamenii politici și negustorii străini, care făceau astfel cunoștință cu locurile și bogățiile ei. Să recunoaștem că lui Columb i s-a făcut o mare nedreptate: continentul descoperit a primit numele America după prenumele navigatorului florentin Amerigo Vespucci și abia o țară din America de Sud se numește Columbia.

Iată că tocmai latinitatea răsăriteană, limba română, repară în parte injustiția față de latinul occidental descoperitor al Lumii Noi, prin asocierea numelui său cu denumirea plantei ce a revoluționat alimentația oamenilor din Europa.

Prof. Ion Cârstoiu

DISCLAIMER:

Toate părerile, punctele de vedere, afirmațiile, atitudinile și detaliile informative reprezintă angajarea fiecărui autor în parte. Portalul nostru nu își însușește responsabilitatea pentru conținutul articolelor publicate. Fiecare link și articol pe care îl prezentăm are propriul copyright © și răspundere personală pentru conținut.